

ДІЯЛЬНІСТЬ ЗМІШАНИХ МІЖУРЯДОВИХ КОМІСІЙ З ПИТАНЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ОСІБ, ЯКІ НАЛЕЖАТЬ ДО НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН

Викладено аналіз діяльності Змішаних міжурядових комісій з питань забезпечення прав осіб, які належать до національних меншин як механізм створення сприятливих умов для збереження та розвитку етнічної самобутності українців за кордоном. На прикладі роботи Українсько-Угорської, Українсько-Словацької та Українсько-Румунської комісій доводиться необхідність активізації діяльності щодо утворення нових міжурядових та міжвідомчих комісій як механізму міжнародного співробітництва України у сфері забезпечення прав і потреб закордонного українства.

The article is devoted to analysis the activity of Intergovernmental Commissions on rights protection of persons belonging to national minorities as mechanism for making favorable conditions aimed to preservation and development of ethnic identity of Ukrainians abroad. The necessity of stirring up the activity relative to the creation of new intergovernmental and interdepartmental commissions as instrument of international cooperation of Ukraine in the field of foreign Ukrainians rights and requirements protection is proved as an example of Ukrainian-Hungarian, Ukrainian-Slovak and Ukrainian-Romanian Commissions operation.

Прагнення України до підтримки різносторонніх контактів з українцями за кордоном, захисту їхніх прав та інтересів спонукає до пошуку ефективних механізмів міждержавної співпраці у цій сфері. Актуальність даного питання зростає в умовах фактичної відсутності міжнародної нормативно-правової бази стосовно співпраці історичних батьківщин з власними діаспорами. Відтак, аналіз діяльності Змішаних міжурядових комісій з питань захисту національних меншин набуває неабиякого не лише науково-теоретичного, але й практичного значення.

Серед публікацій останніх років, присвячених проблематиці української діаспори, формуванню та реалізації політики щодо українців за кордоном варто згадати праці В. Євтуха, В. Трошинського, М. Шульги, А. Попка, С. Вдовенка, С. Лазебника [3; 7; 8; 16 – 23].

Значно менше уваги приділялось і приділяється етнокультурному аспекту міждержавних відносин, зокрема з такими сусідніми з Україною державами, як Румунія, Словаччина, Угорщина. В історичному аспекті ці питання розглядалися переважно у виданнях довідкового характеру та працях зарубіжних авторів українського походження [9 – 11]. Значно менше публікацій існує про сучасне становище українців у цих країнах, проблеми та перспективи їхнього етнокультурного розвитку, значна частина з яких має публіцистичний характер [1; 2; 7 – 10; 12 – 15; 17; 19 – 22].

Мета статті – проаналізувати діяльність Змішаних міжурядових комісій з питань забезпечення прав осіб, які належать до національних меншин.

На сучасному етапі питання забезпечення прав осіб, які належать до національних меншин, стало предметом міжнародного зацікавлення й посідає вагоме місце в міждержавних відносинах.

Гарантії захисту прав національних меншин займають важливе місце в міждержавних угодах України, таких як Договір про дружбу, співробітництво та партнерство між Україною і Російською Федерацією (ст. 12), Договір про відносини добросусідства і співробітництва між Україною і Румунією (ст. 13), Угода між Україною та ФРН про співробітництво у справах осіб німецького походження, які проживають в Україні, Договір про добросусідство, дружні відносини та співробітництво між Україною та Словацькою Республікою (ст. 18).

Міжнародно-правові акти доповнюються спеціальними угодами про співробітництво з питань захисту прав національних меншин, які передбачають взаємні зобов'язання сторін щодо забезпечення прав і сприяння духовно-культурному розвитку відповідної національної меншини в Україні та українців у цих країнах, зокрема між Україною і Департаментом національних відносин при уряді Республіки Молдова, Протоколом про співробітництво між Державним комітетом та Департаментом національних меншин і вихідців з Литви при уряді Литовської Республіки.

Упродовж 2008 р. Держкомнацрелігій здійснював процедури щодо підготовки до підписання двох угод – міждержавної з Республікою Молдова та міжвідомчої з Республікою Білорусь.

13 квітня 2008 р. Угода між Україною та Республікою Молдова про співробітництво у забезпеченні прав осіб, які належать до національних меншин, була парафована міністрами закордонних справ України та Республіки Молдова, а 4 червня 2008 р. була підписана Угода між Державним комітетом України у справах національностей і релігій та Уповноваженим у справах релігій та національностей Ради Міністрів Республіки Білорусь про співробітництво.

З метою реалізації укладених міждержавних і міжвідомчих угод про співробітництво розпочали свою роботу двосторонні змішані комісії з питань задоволення прав національних меншин.

Такі комісії створені на рівні урядів України та держав, що мають етнічно споріднені спільноти, які

проживають на її території, а саме українсько-угорська, українсько-словацька, українсько-румунська комісії та українсько-російська підкомісія з питань забезпечення прав національних меншин. Окрім того, до 2001 р. діяла Міжурядова українсько-німецька комісія у справах депортованих німців.

Сутність діяльності цих комісій полягає в тому, щоб за згодою сторін приймати рекомендації для урядів обох країн стосовно покращання становища відповідних національних меншин. За результатами засідань, Сторони підписують протокол, на виконання якого кожна із Сторін затверджує план заходів з реалізації його положень. До складу комісій входять фахівці компетентних органів виконавчої влади обох країн та представники громадських організацій національних меншин.

Діяльність такого роду комісій, з одного боку, сприяє виконанню Україною своїх зобов'язань у сфері захисту прав національних меншин, укріпленню позитивного іміджу держави на міжнародній арені, а з іншого – допомагає проводити протекціоністську політику стосовно співвітчизників, які перебувають за кордоном, з метою задоволення їхніх національно-культурних і мовних потреб.

Розглянемо це на конкретних прикладах роботи Змішаних комісій.

Змішана Українсько-Угорська комісія з питань забезпечення прав національних меншин. У 1991 р. Міністрами закордонних справ України та Угорщини в м. Будапешті була підписана Декларація про принципи співробітництва між Україною та Угорською Республікою щодо забезпечення прав осіб, які належать до національних меншин і протокол до неї. У ст. 16 Декларації було задекларовано намір про створення спеціальної Змішаної українсько-угорської комісії.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 14 травня 1992 р. № 238, було утворено Українську частину Змішаної українсько-угорської комісії з питань забезпечення прав національних меншин, а постановою Кабінету Міністрів України від 11 червня 1994 р. № 389 затверджено Положення про неї.

До складу Української частини Комісії ввійшли представники секретаріату Кабінету Міністрів України, МЗС, Мінкультури, Міносвіти, Держкомнацрелігій, Держкомтелерадіо, Закарпатської облдержадміністрації, керівники громадських об'єднань угорців України.

З часу створення Комісії (1991 – 2009 рр.) відбулося чотирнадцять спільних засідань. Оглянемо основну тематику цих засідань.

I-ше засідання Комісії відбулося в м. Будапешті 27-28 липня 1992 р. На ньому було визначено основні напрями роботи Комісії, розбудови співробітництва в галузі забезпечення прав і свобод національних меншин в обох країнах.

На II-му засіданні Комісії (3 – 5 лютого 1993 р., м. Київ) було опрацьовано рекомендації Урядам обох країн стосовно завершення формування Комісії й розробки основних заходів задля задоволення культурно-просвітницьких потреб українців в Угорщині і угорців в Україні.

III-тє засідання Комісії (23-24 червня 1993 р., м. Ниредьгаза) було присвячено питанням вивчення можливостей створення культурно-інформаційних центрів і задоволення освітніх потреб національних меншин в Угорщині та Україні.

На IV-тє засіданні Комісії (12-13 квітня 1994 р., м. Ужгород) розглянуто широке коло питань стосовно забезпечення прав і потреб українців в Угорщині та угорців в Україні й виконання рекомендацій третього засідання.

V-тє засідання Комісії, що відбулося 27 – 30 березня 1995 р. у м. Будапешті, переважно було присвячено розгляду питань, пов'язаних із формуванням мережі загальноосвітніх шкіл з угорською мовою навчання, забезпечення їх підручниками, створення відповідної ланки у вищій школі, яка б здійснювала підготовку фахівців для закладів з угорською мовою навчання.

На VI-му засіданні Комісії (10-11 червня 1996 р., м. Київ) сторони відзначили результативність виконання положень Декларації 1991 р., яка є основою українсько-угорського співробітництва в галузі забезпечення прав етнічних спільнот, гарантії збереження їхньої національної та етнокультурної ідентичності.

Під час VII-го засідання Комісії (23 – 25 квітня 1997 р., м. Будапешт) було відкрито культурний Центр товариства української культури в Угорщині.

VIII (1998 р., м. Ужгород) та IX засідання Комісії (15 – 18 грудня 1999 р., м. Будапешт) були присвячені питанням подальшого вдосконалення механізму реалізації рекомендацій, зафіксованих у спільному Протоколі. Особливу увагу було приділено обговоренню пропозицій щодо задоволення культурно-освітніх та інформаційних потреб української національної меншини в Угорській Республіці та угорської національної меншини в Україні.

2 – 5 квітня 2001 р. у м. Києві відбулося X-тє засідання Комісії, під час якого Сторони обмінялись думками щодо можливостей установа пам'ятного знаку на Верецькому перевалі, а також меморіальної дошки у селі Ворйюлопош.

На XI-му засіданні Комісії (20-21 грудня 2001 р., м. Будапешт) Сторони проаналізували ситуацію навколо української та, відповідно, угорської національних меншин у своїх державах і дійшли висновку, що Сторонами здійснені подальші позитивні кроки в питаннях забезпечення прав національних меншин.

За результатами XII-го засідання, яке відбулось 25-26 вересня 2003 р. у м. Ужгороді, було підписано протокол, в якому в “Загальних положеннях” пунктом 3 було підтримано прохання органу Державного самоврядування українців Угорщини щодо встановлення пам'ятного знаку жертвам голодомору 1932-1933

пр. в Україні.

На XIII-му засіданні (17-18 липня 2007 р., м. Будапешт) особливу увагу було приділено питанням погодження з Угорською стороною і підготовки до підписання таких договірно-правових документів:

– Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Угорської Республіки про правила місцевого прикордонного руху;

– Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Угорської Республіки про міжнародні комбіновані перевезення;

– Робочого плану про співробітництво між Міністерством освіти і науки України та Міністерством освіти та культури Угорської Республіки;

– Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Угорської Республіки про точку з'єднання автомобільних шляхів між Україною та Угорською Республікою в рамках П'ятого європейського транспортного коридору.

Під час XIV-го засідання (18-19 вересня 2008 р., м. Ужгород) обговорювався весь комплекс питань двосторонніх відносин у сфері захисту прав національних меншин. За підсумками засідання підписано Протокол, в якому узгоджено спектр завдань і заходів, що належать до компетенції Комісії, та намічено шляхи їх практичної реалізації відповідно до законодавства обох країн.

Діяльність Комісії є чинником конструктивної міждержавної співпраці та регулювання міжетнічних процесів в Україні і Угорській Республіці у сфері забезпечення прав національних меншин на основі загальноєвропейських міжнародних норм і принципів.

Двостороння Українсько-Словацька комісія з питань національних меншин, освіти і культури. 16 червня 1994 р. обміном ратифікаційними актами набув чинності Договір про добросусідство, дружні відносини та співробітництво між Україною та Словацькою Республікою, укладений 29 червня 1993 р. та ратифікований Верховною Радою України 24 лютого 1994 р. (постанова ВРУ № 4022-ХІІ). Відповідно до ст. 18, Договірні сторони “підтверджують, що дружні відносини між їхніми народами, а також мир, справедливість, демократія і стабільність потребують, щоб етнічна, культурна, мовна і релігійна самобутність національних меншин користувалась взаємним захистом і щоб для її забезпечення були створені необхідні умови”.

З метою реалізації положень цього Договору було утворено Двосторонню Українсько-Словацьку комісію з питань національних меншин, освіти і культури.

Українська частина цієї Комісії утворена відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 29 грудня 1994 р. № 883 і є постійно діючим органом. Положення про Українську частину затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 1995 р. № 221.

З часу утворення Комісії (1994 – 2009 рр.) було проведено дев'ять засідань.

Відповідно до домовленостей із Словацькою стороною, I-ше засідання Комісії відбулося 8-9 лютого 1995 р. у м. Києві. Члени комісії обмінялися інформацією про законодавство, яке регулює національні відносини в обох країнах. Зокрема, було відзначено, що в разі неврегульованості в українському і словацькому законодавствах цих питань, вони можуть бути вирішені з урахування положень Рамкової конвенції щодо захисту прав національних меншин. Словацька сторона висловила прохання розглянути питання щодо започаткування в Закарпатській області радіопередач і видання газет словацькою мовою, сприяння словацьким національно-культурним товариствам у наданні приміщень, створення спільних словацько-українських підприємств. Комісія розглянула також заходи щодо активізації обмінів студентами, аспірантами, стажерами, розвитку та урізноманітнення прямих зв'язків між вищими навчальними закладами двох країн. На реалізацію протокольного рішення першого засідання Комісії в грудні 1995 р. у м. Братислава підписано Протокол про співробітництво у сфері освіти між Міністерством освіти України та Міністерством освіти Словацької Республіки та обмін в галузі освіти на 1995 – 1997 рр.

II-ге засідання Комісії відбулося 23-24 жовтня 1996 р. у м. Братислава, в ході якого сторони констатували, що підходи обох держав у сфері забезпечення культурно-освітніх та інформаційних потреб осіб, які належать до національних меншин, відповідають нормам і принципам міжнародних документів, насамперед Рамковій конвенції Ради Європи щодо захисту прав національних меншин. На момент проведення засідання Словацька Республіка ратифікувала Рамкову конвенцію, а Уряд України здійснював необхідні внутрішньодержавні процедури з метою підготовки ратифікації цього міжнародного акту.

Під час III-го (15 – 17 грудня 1997 р., м. Ужгород) та IV (8-9 грудня 1998 р., м. Пряшів) засідань Комісія детально обговорила способи та механізми подальшого поглиблення українсько-словацького співробітництва у сфері задоволення культурно-освітніх та інформаційних потреб української національної меншини у Словаччині та словацької меншини – в Україні.

Питання, що розглядалися у ході засідань, стосувалися перспектив розвитку освіти мовами національних меншин, підготовки та випуску підручників, розробки методичних програм для шкіл, класів і факультативів з українською (словацькою) мовою навчання, комплектування бібліотек українською (словацькою) літературою в місцях компактного проживання відповідних національних меншин, відкриття Центру української культури у м. Пряшів та словацької культури у м. Ужгород, обмінів студентської та учнівської молоді, викладачів ВНЗ, участі науковців у конференціях та симпозіумах, видання газет і журналів, теле- та радіопередач мовами національних меншин.

Завдяки досягнутим домовленостям та на виконання протокольних рішень Комісії були укладені

міжвідомчі угоди: Угода між Урядом України та Словацької Республіки про взаємне визнання дипломів про освіту і наукові звання (підписана 03.09.1999 р., чинна з жовтня 2000 р. до травня 2006 р.), Угода про співробітництво між Національною телекомпанією України та Словацьким телебаченням (підписана 28.11.1999 р.), Угода про співробітництво у сфері інформації між СР та Україною (підписана 05.12.2000 р.).

Крім того, були підписані протоколи про співробітництво у відповідних галузях, зокрема таких, як Протокол між Міністерством шкільництва СР та Міністерством освіти України про співробітництво та обміни у сфері освіти на 1998 – 2000 рр. Термін дії таких протоколів складає три роки, а тому по закінченні цього терміну готувався до підписання новий нормативно-правовий документ.

У 1999-2000 рр. у складі Комісії відбулися значні зміни, що й стало основною причиною не проведення засідань Комісії упродовж цього періоду.

V-те засідання відбулося 24-25 травня 2001 р. у м. Ужгород, у ході якого сторони схвально відгукнулися щодо налагодження прямих контактів між місцевими органами державної влади та органами місцевого самоврядування, підписання рамкових угод про співробітництво між Закарпатською областю України та Кошицьким і Пряшівським краями Словацької Республіки, а також щодо виконання рекомендацій міжнародної конференції з питань мови, освіти і культури української національної меншини у Словацькій Республіці та словацької національної меншини в Україні (м. Пряшів, 28-29 грудня 1999 р.) та міжнародної науково-практичної конференції “Кордони єднання” в рамках Карпатського Євросередині (м. Ужгород, 19 – 21 квітня 2001 р.).

На VI-му засіданні (25-26 лютого 2003 р., м. Братислава) підписано Регламент діяльності Комісії та досягнуто домовленості щодо продовження співробітництва та обміну досвідом між Україною та Словацькою Республікою у сфері забезпечення прав осіб, які належать до національних меншин, відповідно до чинного законодавства обох держав та міжнародного права й надання допомоги у створенні необхідних умов для збереження мовної, культурної та релігійної ідентичності словацької національної меншини в Україні та української в Словацькій Республіці.

У роботі VII-го засідання, що відбулося 24-25 вересня 2007 р. у м. Києві у приміщенні Міністерства закордонних справ України, взяли участь Посол СР в Україні У. Руснак та Посол України в СР І. Огнівець.

Сторони обговорили стан виконання завдань, що випливають з положень Протоколу VI-го засідання Комісії, проблемні питання життєдіяльності українсько-русинської національної меншини у Словаччині та словацької – в Україні, визначили конкретні заходи щодо їх вирішення. Зокрема, українська сторона порушила питання щодо збереження та розширення мережі шкіл з українською мовою навчання, створення українського та словацького інформаційно-культурних центрів у Пряшеві та Ужгороді відповідно, прискорення видання українсько-словацького та словацько-українського академічних словників. Зі свого боку, словацька сторона запропонувала провести у 2008 р. Дні культури Словаччини в Україні, підписати План співробітництва між Міністерством культури СР та Міністерством культури та туризму України на 2008 – 2012 рр.

20-21 червня 2008 р. у с. Розтоки, що біля м. Свидник відбулося VIII-ме засідання Комісії, приурочене святкуванню 54-річчя Союзу русинів-українців Словацької Республіки. Українська делегація взяла участь у покладанні квітів до пам'ятника чеським та радянським воїнам, відвідала музей Української культури у м. Свидник та музичний фестиваль за участю мистецьких колективів з Сербії, Хорватії, Словаччини та України.

За результатами VIII-го засідання підписаний Протокол, в якому сторони констатували необхідність подальшого поглиблення співробітництва між органами державної влади та органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями, іншими інституціями України та Словацької Республіки у сфері культури, освіти, інформації та забезпечення прав національних меншин.

1 жовтня 2009 р. у м. Києві відбулося IX засідання Двосторонньої Української-Словацької комісії з питань національних меншин, освіти і культури. Українська та Словацька частини Комісії обмінялися інформацією про державну політику у сфері забезпечення прав осіб, які належать до національних меншин, та двостороннє співробітництво у сфері освіти та культури.

Сторони відзначили, що багаторівневий, інтенсивний і результативний українсько-словацький політичний діалог здійснюється з належною увагою до питань освіти і культури національних меншин.

Комісія констатувала необхідність подальшого поглиблення співробітництва між органами державної влади, самоврядування, громадськими об'єднаннями, іншими інституціями України і Словаччини у сфері культури, освіти та забезпечення прав осіб, які належать до національних меншин.

Сторони домовилися, що відповідно до чинного законодавства обох країн надалі докладатимуть зусиль для створення відповідних умов щодо збереження мовної, культурної та релігійної ідентичності кожної особи, яка належить до словацької національної меншини в Україні та української національної меншини у Словацькій Республіці.

Змішана міжурядова Українсько-Румунська комісія з питань забезпечення прав осіб, які належать до національних меншин. 2 червня 1997 р. у м. Констанца (Румунія) було підписано Договір про відносини добросусідства і співробітництва між Україною і Румунією, який 17 липня того ж року був ратифікований Верховною Радою України (Законом України № 474/97-ВР).

Виконуючи положення Договору (ст. 13), а також свої міжнародні зобов'язання стосовно захисту національних меншин, що викладені в конвенціях та деклараціях ООН, рекомендаціях ПАРС, Україна та

Румунія створили Змішану міжурядову українсько-румунську Комісію з питань забезпечення прав національних меншин. На першому засіданні, яке відбулося в Бухаресті 10-11 листопада 1998 р., було прийнято Регламент діяльності Комісії, відповідно до якого засідання Комісії мають проводитися не рідше одного разу на рік, по чергово в Україні та Румунії. Результати роботи Комісії фіксуються у протоколах, укладених після кожного засідання.

Основними завданнями Комісії є періодичний аналіз ходу виконання домовленостей щодо захисту та розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної ідентичності української меншини в Румунії та румунської меншини в Україні; внесення пропозицій і рекомендацій до порядку денного зустрічей президентів, прем'єр-міністрів та інших членів урядів; співпраця щодо вдосконалення та гармонізації внутрішніх законодавств у галузі захисту прав національних меншин обох країн; заохочення, підтримка і сприяння розвитку співробітництва та прямих зв'язків між органами влади, інституціями, організаціями, товариствами, діячами науки, культури та мистецтва обох країн.

II-ге засідання Змішаної міжурядової українсько-румунської Комісії з питань забезпечення прав національних меншин відбулося в м. Київ, 25-26 листопада 1999 р. III засідання – у м. Бухарест, 17-18 травня 2001 р., а IV-те – у м. Чернівці, 4 грудня 2002 р.

На виконання рішень Комісії було утворено робочу групу з метою документації та моніторингу реальної ситуації із забезпечення прав осіб, які належать до української меншини в Румунії та румунської меншини в Україні; підписано Угоду між Кабінетом Міністрів України та Урядом Румунії про взаємне визнання і еквівалентність документів про освіту, наукові ступені, видані в Україні та Румунії; 2003 р. підписано Протокол про співробітництво між Міністерством культури і мистецтв України та Міністерством культури і культур Румунії.

Українська та румунська сторона сприяли спорудженню пам'ятника національному поету Румунії М. Емінеску в Чернівцях, монумента гетьману Івану Мазепі в м. Галац, установленню пам'ятного знаку на честь української письменниці О. Кобилянської у м. Гура Хуморлуй.

Крім того, було введено викладання математично-природничих і суспільно-гуманітарних дисциплін румунською мовою в Чернівецькому національному університеті ім. Ю. Федьковича та, відповідно, українською мовою в Сучавському університеті “Стефан чел Марє” з метою підготовки педагогічних кадрів.

З метою вивчення реального стану задоволення прав української меншини в Румунії та румунської в Україні ще на першому засіданні Змішаної комісії в 1998 р. сторони досягли згоди про проведення моніторингового обстеження. Таке обстеження за узгодженою з румунською стороною анкетною та місцях проведення опитування відбулося 1999 р. (за безпосередньої участі автора). За результатами моніторингу того ж року, вийшла друком робота “Українці Румунії: сучасний стан та перспективи етнокультурного розвитку” (Л. Аза, А. Попок, О. Швачка).

Вдруге до питання спільного моніторингу повернулися під час третього засідання Змішаної міжурядової Комісії, що відбулося 4 грудня 2002 р. у Чернівцях. Проведення моніторингу стану задоволення прав української національної меншини Румунії та румунської національної меншини України має на меті вирішення всіх спірних питань між Україною та Румунією щодо співробітництва у сфері забезпечення прав національних меншин і сприяти таким чином подальшому зміцненню співпраці обох країн.

Для його підготовки та проведення була створена спільна робоча група на рівні експертів. Було досягнуто домовленості, що спільний моніторинг проходитиме у три етапи та триватиме 14 днів (по 7 днів на території кожної сторони). Протягом кожного етапу планується здійснити моніторингове обстеження 5-ти населених пунктів в Україні та 5-ти – в Румунії, з яких по два населених пункти визначає сторона, на території якої проводиться моніторинг, та три населених пункти визначає інша сторона. Моніторингова група кожної зі сторін включає до 8-ми осіб, які представляють відповідні центральні та місцеві органи влади, а також громадські організації національних меншин. З української сторони до складу моніторингової групи входили представники Держкомнацрелігій (Держкомнацміграції), МЗС, МКТ, МОН, Держкомтелерадіо, а також місцевих органів влади і дипломатичних установ.

Участь у проведенні моніторингу брали експерти Ради Європи та ОБСЄ, які надавали свої коментарі щодо проведення заходу та його результатів.

У жовтні-листопаді 2006 р. пройшов перший етап моніторингу в Чернівецькій області (у населених пунктах Петрашівка, Молодія, Карапчів, Чудей та Краснопільськ) та повітах Сучава і Ботошань (населені пункти Вашківці, Рогожешти, Кліт, Негостина та Маріцея).

За підсумками моніторингового дослідження 21-22 листопада 2006 р. у Бухаресті було проведено першу частину V-го засідання Змішаної міжурядової українсько-румунської комісії. Друга частина V-го засідання Комісії та підписання протоколу має відбутися по завершенню всіх трьох етапів спільного моніторингу.

Другий етап моніторингу пройшов у травні-червні 2007 р. у повіті Марамуреш (села Вишавська Долина, Вишня Рівна, Криве, Луг над Тисою, Русь-Поляни) та Закарпатській області (Плаюц (Водиця), Біла Церква Рахівського району, Корбунеште (Глибокий Потік), Топчило, Нижня Апша Тячівського району).

За підсумками відвідання Спільною моніторинговою групою населених пунктів заповнювалися анкети українською та румунською мовами, що відображали конкретні якісні і кількісні показники реального стану задоволення потреб осіб, які належать до національних меншин.

Під час проведення моніторингу відбувалися зустрічі з керівництвом місцевих органів влади,

вповноваженими посадовими особами з питань освіти, науки та культури, представниками українськомовних та румуномовних ЗМІ, директорами шкіл, викладачами та студентами навчальних закладів з викладанням мовами національних меншин. Також моніторингова група проводила консультації з керівниками національно-культурних товариств, які надавали свої пропозиції щодо покращення стану задоволення освітніх, культурних, інформаційних та інших потреб національних меншин.

Третій етап моніторингу мав відбутися протягом 18 – 24 травня 2008 р. в Одеській області та в повіті Тульча на території Румунії. Програмою останнього етапу моніторингу передбачалось обстежити: с. Новоселівка Саратського району, с. Утконосівка та с. Озерне Ізмаїльського району, с. Плавні та с. Новосільське Ренійського району. Члени моніторингової групи провели зустрічі з керівниками місцевих органів влади та представниками ЗМІ. Проте під час відвідання згаданих населених пунктів виникла проблемна ситуація із заповненням анкет, оскільки румуни на території Одеської області проживають дисперсно. Подальше проведення спільного моніторингу було призупинено.

Під час візиту Міністра закордонних справ Румунії Л. Команеску до України в липні 2008 р. відбулись українсько-румунські переговори, в ході яких сторони погодились з необхідністю відновлення спільного українсько-румунського моніторингу становища національних меншин. А в листопаді того ж року в м.Одеса відбулася зустріч на рівні співголів Змішаної міжурядової українсько-румунської комісії з питань забезпечення прав осіб, що належать до національних меншин, під час якої українська та румунська сторони обговорили проблемні питання проведення моніторингу та досягли домовленості поновити третій етап моніторингового обстеження у 2009 році. Проте попри всі заходи Української сторони включно з неодноразовими консультаціями, за безпосередньою участю автора, з Верховним комісаром ОБСЄ у справах національних меншин Кнудом Воллебеком та його співробітниками у 2009 р. з вини Румунської сторони моніторинг так і не було відновлено.

Підсумовуючи викладене, можна зробити такі висновки. 1. На сучасному етапі Змішані міжурядові комісії залишаються білатеральним досить ефективним механізмом міждержавного співробітництва та регулювання міжетнічних процесів на основі загальновізнаних міжнародних норм та принципів. Не випадково Верховний комісар ОБСЄ з питань національних меншин Кнут Воллебек у своїх рекомендаціях “Національні меншини у міждержавних відносинах”, виголошених у м. Больцано (Італія) у жовтні 2008 р., наголосив, що “державам слід укладати двосторонні угоди, щоб і надалі розвивати та підвищувати рівень захисту осіб, які належать до національних меншин та використовувати усі доступні механізми (консультативні органи, спільні комісії) з метою ефективного вирішення можливих суперечок та уникнення конфліктів з питань меншин”. 2. Діяльність Комісій є конструктивним інструментом співпраці та підґрунтям плідного стратегічного партнерства України з іншими іноземними державами в питаннях забезпечення прав національних меншин. 3. Завдяки роботі двосторонніх міжурядових комісій з питань забезпечення прав національних меншин досягнуто значного поступу у сфері захисту прав та інтересів відповідних етнічних спільнот. Адже, виконуючи протокольні рішення кожного із засідань, сторони постійно спрямовують свої зусилля на створення гідних умов для задоволення духовних, освітніх, культурних та соціальних потреб і запитів відповідних етнічних груп, які проживають на їх територіях. 4. Потребує продовження та активізації робота зі створення нових Змішаних міжурядових комісій з іншим державами.

Література:

1. Аза Л. О. Українці Румунії: сучасний стан та перспективи етнокультурного розвитку / Л. О. Аза, А. А. Попок, О. В. Швачка. – К. : Соціс – Рівне : “Ліста”, 1999. – 88 с.
2. Бучута С. Українці Марамурешини / С. Бучута // Кордони єднання: проблеми міжетнічних відносин у Карпатському сврорегоні : матер. міжнар. наук.-практ. конф., 19 – 21 квітня 2001 р., Ужгород. – 2001. – С. 65–67.
3. Вдовенко С. М. Закордонне українство в національному державотворчому процесі: ідентифікація, організація, взаємовідносини : [монографія] / С. М. Вдовенко. – Чернігів, 2004. – 209 с.
4. Вісник Держкомнаціміграції України. – 2002. – № 1 – 4; 2003. – № 1 – 4 (5 – 8).
5. Державна програма співпраці із закордонними українцями на період до 2010 року. – Режим доступу : <http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua/publication/print/6511/htm>
6. Етнополітика в Україні: Документи та матеріали. – К., 1998. – 354 с.
7. Євтух В. Закордонне українство : [навч. посіб.] / В. Євтух, В. Трощинський, А. Попок. – К., 2005. – 308 с.
8. Євтух В.Б. Українська діаспора. Соціологічні та історичні студії / [В. Євтух, В. Трощинський, А. Попок та ін.]. – К. : УАННП “Фенікс”, 2003. – 228 с.
9. Куреляк В. Українці Румунської Мараморощини / В. Куреляк. – Львів : ВЦ ЛНУ імені Івана Франка, 2001 . – 184 с.
10. Кушнір В. Українці за Дунаєм / В. Кушнір. – Одеса, 2002. – 140 с.
11. Марунчак М. Українці в Румунії – велика невідома / М. Марунчак // Українці в Румунії, Чехословаччині, Польщі, Югославії. – Вінніпег, 1969. – С. 7–12.
12. Марциновський А. Нічия діаспора / А. Марциновський // Голос України. – 2002. – 4 – 6 грудня.
13. Марциновський А. Чи легко бути українцем в Румунії? / А. Марциновський // Голос України. – 2002. – 13 – 15 листопада.
14. Мельник О. Українське слово в Румунії / О. Мельник // Урядовий кур’єр. – 2001. – 11 серпня.
15. Офіційний сайт Держкомнацрелігій України. – Режим доступу : // <http://www.scnm.gov.ua>
16. Попок А. Про захист прав та інтересів закордонних українців / А. Попок // Уряд. кур’єр. – 2004. – 2 вересня.
17. Попок А.А. Українська етнічна спільнота в Румунії / А. Попок // Вісник Інституту досліджень діаспори. – К. – 1999. – Ч. 3. – С. 3–5.

18. Попок А. Исторична батьківщина – діаспора: європейський досвід взаємин / А. А. Попок, С. Ю. Лазебник. – К., 2003. – 154 с.
19. Попок А. До питання про становище українців Словаччини / А. Попок // Вісник Держкомнацміграції України. – 2003. – № 1 (5). – С. 32–34.
20. Попок А. Закордонне українство в сучасному світі / А. Попок // Историчний журнал – 2003. – № 4-5. – С. 13–23.
21. Попок А. А. Деякі аспекти забезпеченості прав української національної меншини в Румунії та румунської – в Україні / А. А. Попок, О. В. Швачка // Українські варіанти. – К. – 1998. – № 3-4. – С. 63–67.
22. Трощинський В. Українці в світі / В. Трощинський, А. Шевченко. – К., 1999. – 352 с.
23. Шульга Н. Формирование политики украинского государства по отношению к диаспоре / Н. Шульга // Новые диаспоры: государственная политика по отношению к соотечественникам и национальным меньшинствам в Венгрии, Украине и России. – М., 2002. – С. 200–209.

Надійшла до редколегії 15.01.2010 р.